خرید گندم داخلی

در سال ۱۳۹۶، بالغ بر ۸,۸۷ میلیون تن گندم داخلی از کشاورزان خریداری شده است. این در حالی است که مقدار خرید گندم داخلی توسط دولت در سال ۱۳۹۰، حدود ۵,۴ میلیون تن و در سالهای ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ به ترتیب بالغ بر ۲ میلیون تن، ۴,۸ میلیون تن، ۶,۷ میلیون تن، ۸ میلیون تن و ۱۱,۵ میلیون تن بوده است که مقدار خرید گندم داخلی سال ۱۳۹۶ نسبت به سال قبل، روند کاهشی ۲۳ درصدی را نشان می‌دهد. این در حالی است که مقدار خرید گندم داخلی از کشاورزان در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۹۴، حدود ۴۲,۵ درصد افزایش داشته است، در حالی که مقدار خرید گندم داخلی از کشاورزان در سال‌های ۱۳۹۴، ۱۳۹۳ و ۱۳۹۲ نسبت به سال قبل خود به ترتیب روند افزایشی ۲۰,۳ درصدی، ۳۹,۳ درصدی و ۱۳۵,۸ درصدی و در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال ۱۳۹۰، روند کاهشی ۶۲ درصدی داشته است.

در این راستا، در حالی که در سال‌های ۱۳۹۲، ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴، آمار دقیقی از مقدار خرید گندم داخلی توسط بخش غیردولتی (کارخانه های تولید آرد و سایر بخش خصوصی) در دسترس نیست، مقدار خرید گندم داخلی توسط بخش غیردولتی در سال‌های ۱۳۹۰، ۱۳۹۱ و ۱۳۹۵، به ترتیب ۵۰۰ هزار تن، ۲,۵ میلیون تن و ۱۴ هزارتن گزارش شده است. این در حالی است که در سال ۱۳۹۶، هیچ مقدار خرید گندم داخلی از سوی بخش غیردولتی صورت نگرفته است.

توضیح اینکه در سال ۱۳۹۶، برای خرید بالغ بر ۸,۸۷ میلیون تن گندم داخلی، بالغ بر ۱۱۵۹۲ میلیارد تومان (۱۱۵۹۲۰,۴ میلیارد ریال)، از سوی دولت به کشاورزان پرداخت شده است که این رقم در مقایسه با رقم پرداختی به کشاورزان در سال ۱۳۹۲ با افزایش ۱۹۶,۴ درصدی و در مقایسه با رقم پرداختی به کشاورزان در سال ۱۳۹۰ با افزایش ۵۰۴,۴ درصدی مواجه بوده است. به بیان دیگر، رقم پرداختی به کشاورزان در سال ۱۳۹۶ در مقایسه با رقم پرداختی به کشاورزان در سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۰ به ترتیب حدود ۳ و ۶ برابر، گزارش شده است.

مقدار و ارزش خرید گندم داخلی توسط شرکت بازرگانی دولتی ایران در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

جدول شماره ۱۰-۱ **((واحد : هزار تن – میلیارد ریال))**

سال/ شرح	مقدار	ارزش	درصد تغییرات نسبت به سال قبل	
			مقدار	ارزش
۱۳۹۶	۸۸۷۰,۶	۱۱۵۹۲۰,۴	-۲۳	-۲۱,۲
۱۳۹۵	۱۱۵۱۹,۷	۱۴۷۰۹۲,۲	۴۲,۵	۵۶,۳

مقدار خرید گندم داخلی توسط بخش غیر دولتی در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

جدول شماره ۱۰-۲ **((واحد : هزار تن))**

سال	مقدار
۱۳۹۵	۱۴
۱۳۹۶	۰

خرید برنج داخلی

باتوجه به زمان شروع خرید برنج داخلی که هر ساله از مرداد ماه آغاز می‌شود، برنامه "خرید تضمینی برنج داخلی از کشاورزان" در سال‌های ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ به دلیل تفاوت قابل ملاحظه قیمت‌های خرید تضمینی تعیین شده با قیمت بازار، عملیاتی نشد و کشاورزان رغبتی به فروش برنج خود به دولت نشان نداده‌اند. با این حال، در سال ۱۳۹۱، در حدود ۶,۴ هزار تن برنج از کشاورزان خریداری شده است. برای این مقدار خرید برنج داخلی، بالغ بر ۱۰,۸ میلیارد تومان (۱۰۸,۶ میلیارد ریال)، از سوی دولت به کشاورزان پرداخت شده است. این در حالی است که در سال ۱۳۹۶ با نظر وزارت جهاد کشاورزی، حدود ۶۱۱ تن برنج داخلی پرمحصول از کشاورزان خریداری شده است. برای این مقدار خرید برنج داخلی پرمحصول بالغ بر ۳,۳ میلیارد تومان (۳۳,۴ میلیارد ریال) از سوی دولت به کشاورزان پرداخت شده است.

در حالی که خرید تضمینی برنج در سال ۱۳۹۰ حدود ۵۳,۷ هزارتن به ارزش ۷۸,۵ میلیارد تومان (۷۸۴,۹ میلیارد ریال) گزارش شده است که نشان دهنده کاهش ۸۸ درصدی خرید تضمینی برنج در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال ۱۳۹۰ است.

مقدار و ارزش خرید برنج داخلی* توسط شرکت بازرگانی دولتی ایران در سال ۱۳۹۶

جدول شماره ۱۰-۳ **((واحد : هزار تن – میلیارد ریال))**

مقدار	ارزش
۰,۶	۳۳,۴

*** - فصل خرید برنج داخلی، هر سال از مرداد ماه شروع می شود.**

خرید دانه‌های روغنی

برنامه "خرید تضمینی دانه‌های روغنی توسط شرکت بازرگانی دولتی ایران" در راستای اجرای سیاست‌های حمایتی دولت از تولیدکنندگان داخلی و با هدف توسعه کشت دانه‌های روغنی در کشور، در سال ۱۳۹۵ به استناد تصویب نامه شماره ۲۱۶۷۷۴ مورخ ۱۳۹۴/۸/۲۰ شورای اقتصاد و دستور مستقیم وزیر محترم جهاد کشاورزی، در زمره برنامه‌های کلیدی شرکت بازرگانی دولتی ایران قرار گرفته است.

تنوع خرید تضمینی دانه‌های روغنی مورد نظر دولت به ترتیب شروع عملیات خرید، به شرح ذیل طراحی و کارسازی شده است:

- دانه روغنی کلزا (اول فروردین به مدت ۵ ماه)
- دانه روغنی آفتابگردان (اول خرداد به مدت ۷ ماه)
- دانه روغنی گلرنگ (۱۵ خرداد به مدت ۶ ماه و نیم)
- دانه روغنی سویا (اول مهر به مدت ۴ ماه)

با این توضیح، در سال ۱۳۹۶، بالغ بر ۲۸۶,۳ هزار تن دانه‌های روغنی از تولیدکنندگان خریداری شده است. برای این مقدار خرید دانه‌های روغنی، نزدیک به ۷۳۰,۵ میلیارد تومان (۷۳۰۵ میلیارد ریال) از سوی دولت به تولیدکنندگان پرداخت شده است.

این در حالی است که بیشترین مقدار دانه روغنی خریداری شده در سال ۱۳۹۶، مربوط به دانه روغنی کلزا است که بالغ بر ۱۸۱ هزار تن (به ارزش ۴۸۴۷,۶ میلیارد ریال) و کمترین مقدار دانه روغنی خریداری شده در سال ۱۳۹۶ هم مربوط به دانه روغنی آفتابگردان است که حدود ۷,۲ هزار تن (به ارزش نزدیک به ۱۸۱ میلیارد ریال) بوده است. مقدار دانه‌های روغنی گلرنگ و سویا هم به ترتیب با ۱۲,۱ هزار تن (به ارزش ۳۰۹,۵ میلیارد ریال) و حدود ۸۶ هزار تن (به ارزش ۱۹۶۷,۴ میلیارد ریال) گزارش شده است. در حالی که در سال ۱۳۹۵، بالغ بر ۲۱۳ هزارتن دانه‌های روغنی از تولیدکنندگان خریداری شده است. برای این مقدار خرید دانه‌های روغنی نزدیک به ۴۷۶,۷ میلیارد تومان (۴۷۶۶,۶ میلیارد ریال) از سوی دولت به تولیدکنندگان پرداخت شده است. بررسی خریدهای صورت گرفته حاکی از آن است که مجموع دانه‌های روغنی در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال ۱۳۹۵ از نظر مقداری بالغ بر ۳۴ درصد و از نظر ارزشی بالغ بر ۵۳ درصد افزایش داشته است. نکته حایز اهمیت کاهش خرید دانه روغنی سویا در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال ۱۳۹۵ است که از ۱۳۹ هزار تن به ۸۶ هزار تن (بالغ بر ۳۸ درصد کاهش) گزارش شده است.

مقدار و ارزش خرید دانه‌های روغنی توسط شرکت بازرگانی دولتی ایران در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

جدول شماره ۱۰-۴ **((واحد : هزار تن – میلیارد ریال))**

شرح		کل	کلزا	آفتابگردان	گلرنگ	سویا
مقدار	۱۳۹۵	۲۱۳,۴	۶۶,۵	۶,۹	۰,۹۵۷	۱۳۹
	۱۳۹۶	۲۸۶,۳	۱۸۱	۷,۲	۱۲,۱	۸۶
	درصد تغییر	۳۴,۲	۱۷۲,۲	۴,۳	۱۱۶۴,۴	-۳۸,۱
ارزش	۱۳۹۵	۴۷۶۶,۶	۱۶۰۸,۹	۱۵۸,۱	۲۲,۴	۲۹۷۷,۲
	۱۳۹۶	۷۳۰۵	۴۸۴۷,۶	۱۸۰,۵	۳۰۹,۵	۱۹۶۷,۴
	درصد تغییر	۵۳,۳	۲۰۱,۳	۱۴,۵	۱۲۸۱,۷	-۳۳,۹

خرید کالاهای اساسی وارداتی

در این بررسی، منظور از کالاهای اساسی وارداتی، آن دسته از کالاهایی است که ضرورت تأمین آن در سبد مصرفی خانوار از دیدگاه دولتمردان ضروری تشخیص داده شده است و دولت (شرکت بازرگانی دولتی ایران) خود را موظف به تأمین این کالاها از خارج کشور برای عامه مردم می‌داند. همچنین منظور از خرید کالاهای اساسی وارداتی، عملکرد واردات براساس مقدار تخلیه، صرف‌نظر از سال خرید است. با این توصیف، در سال ۱۳۹۶، مقادیر ۱۷۷,۵ هزار تن برنج، ۱۳۷,۵ هزارتن شکر خام و ۱۳۸,۵ هزار تن روغن خام از منابع بازارهای جهانی خریداری و وارد کشور شده است. توضیح اینکه از سوی دولت، در سال ۱۳۹۶ به مانند سال ۱۳۹۵، گندم، وارد کشور نشده است و خریدهای برنج، روغن خام و شکر خام وارداتی نیز به مقدار مصوب صورت گرفته است و حمل آنها نیز علی‌رغم وجود برخی مشکلات، وفق برنامه زمان‌بندی انجام شده است. لازم به ذکر است، در سال ۱۳۹۵، مقادیر ۷۶,۵ هزار تن برنج، ۱۷۶ هزار تن روغن خام و ۳۱۵ هزار تن شکر خام و در سال ۱۳۹۴ فقط مقادیر ۳۳۴ هزار تن گندم، ۹۴,۳ هزار تن برنج و ۱۶۳ هزار تن شکر خام، از منابع بازارهای جهانی خریداری و وارد کشور شده است. این در حالی است که از سوی دولت، در سال ۱۳۹۰، شکر خام وارد کشور نشده است و تنها مقدار کمی در حدود ۳,۸ هزارتن گندم و حدود ۲۱ هزارتن روغن خام وارد کشور شده است. در حالی که مقدار خرید برنج وارداتی، در سال ۱۳۹۰، به مقدار ۲۱۰ هزار تن گزارش شده است.

مقدار خرید کالاهای اساسی وارداتی مورد عمل شرکت بازرگانی دولتی ایران در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

جدول شماره ۱۰-۵ **((واحد : هزار تن))**

سال/ نوع کالا	برنج	روغن خام	شکر خام
۱۳۹۵	۷۶,۵	۱۷۶,۲	۳۱۵,۲
۱۳۹۶	۱۷۷,۵	۱۳۸,۵	۱۳۷,۵

فروش گندم مصرفی

در سال ۱۳۹۶، کل میزان فروش گندم در کشور برای مصارف نانوایی و مصارف صنف و صنعت و واحدهای نانوایی آزادپز، بالغ بر ۱۰,۸ میلیون تن گزارش شده است که از این مقدار نزدیک به ۹,۲ میلیون تن برای مصارف نانوایی (یارانه‌ای ۶۶۵۰ ریالی و ۹۰۰۰ ریالی) و کمی بیش از ۱,۶ میلیون تن برای مصارف صنف و صنعت از طریق بورس، بوده است. این در حالی است که کل میزان فروش گندم در کشور در سال ۱۳۹۰، بالغ بر ۸,۸ میلیون تن (۸,۱ میلیون تن برای مصارف نانوایی و ۶۸۵,۸ هزار تن برای مصارف صنف و صنعت) و در سال ۱۳۹۱، حدود ۷,۴ میلیون تن (۷,۳۷ میلیون تن برای مصارف نانوایی و ۲۷ هزار تن برای مصارف صنف و صنعت) بوده است. نکته حایز اهمیت، روند کاهشی میزان فروش گندم از سوی دولت (شرکت بازرگانی دولتی ایران) در مصارف صنف و صنعت است که از مقدار ۶۸۵,۸ هزار تن در سال ۱۳۹۰ به صفر در سال‌های ۱۳۹۲ لغایت ۱۳۹۴ رسیده است. این رقم، در سال ۱۳۹۵ به دلیل اتخاذ تصمیمات اقتصادی آگاهانه و ایجاد محدودیت واردات گندم که ناشی از انباشت بیش از ذخیره مطمئنه استراتژیک گندم در کشور با توجه به خرید تضمینی موفق گندم داخلی (بیش از ۸,۸۷ میلیون تن) صورت گرفته است، بالغ بر ۱,۷ میلیون تن شده است که به قیمت هر کیلو ۹۰۰۰ ریال به فروش رسیده است.

بررسی میزان فروش گندم مصارف نانوایی (یارانه‌ای ۶۶۵۰ ریالی و ۹۰۰۰ ریالی) از سوی دولت در سال۱۳۹۶ نسبت به سال قبل نشان دهنده افزایش حدود ۵,۶ درصدی است. این در حالی است که تا سال ۱۳۹۵ این روند، روند کاهشی نسبت به سال ۱۳۹۳ (حدود ۱۹ درصد) و سال ۱۳۹۲ (حدود ۲۰ درصد) محاسبه و گزارش شده است.

مقدار فروش گندم بر حسب نوع مصرف در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

جدول شماره ۱۰-۶ ((واحد : هزار تن))

نوع مصرف / سال	۱۳۹۶	۱۳۹۵
مصارف نانوایی (یارانه‌ای و ۹۰۰۰ ریالی)	یارانه‌ای ۷۲۷۷ آزادپز ۱۹۱۸	۷۲۴۲
	جمع ۹۱۹۵	
مصارف صنف و صنعت (به علاوه مصارف واحدهای نانوایی آزادپز)	*۱۶۱۵,۵	۱۷۱۳
جمع	۱۰۸۱۰,۵	۸۹۵۵

* فروش گندم برای مصارف صنف و صنعت از طریق بورس

توزیع و فروش سایرکالاهای اساسی

بعد از اجرای قانون هدفمندکردن یارانه‌ها، توزیع دولتی کالاهای اساسی مورد عمل شرکت بازرگانی دولتی ایران، فقط به توزیع مصارف خاص (شامل آموزشی، مصارف صنعتی و مصارف متفرقه و ...) در کشور منحصر شده است و سیاست دولت دراین زمینه، رفع کامل انحصار دولتی و کاهش تصدی‌های دولت با فعال ساختن بخش غیردولتی است.

توزیع و فروش سایرکالاهای اساسی شرکت در سال ۱۳۹۶

جدول شماره ۱۰-۷ ((واحد : هزار تن - میلیون ریال))

شرح	مقدار	ارزش
شکرخام (از طریق بورس و مجوزهای صادره)	۳۹,۶	۸۱۳۶۸۹
شکر سفید (از طریق بورس و مجوزهای صادره)	۱۳۲,۲	۳۳۴۰۲۴۰
برنج (براساس سهمیه‌های ابلاغی)	۱۰۰,۹	۳۹۹۶۷۳۱
روغن خام (از طریق بورس و خارج از بورس)	۱۲۲,۱	۳۹۰۳۰۵۰
دانه‌های روغنی (کلزا، سویا، آفتابگردان و گلرنگ)	۹۷,۸۳	۲۶۹۶۷۳۲,۱

بهسازی و نوسازی واحدهای نانوایی

در سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳، برنامه اعطایی تسهیلات بانکی مصوب برای بهسازی و نوسازی واحدهای نانوایی، به دلیل عدم ابلاغ و تخصیص اعتبارات لازم از سوی معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور (سازمان کنونی برنامه و بودجه کشور) و همراهی نکردن بانک‌های عامل با توجیه نداشتن منابع مالی مورد نیاز، عملیاتی نشد. منتهای مراتب، در ۶ ماهه دوم سال ۱۳۹۳، تنها ۱۴۹ واحد نانوایی از تعداد ۷۵۰ واحد نانوایی هدف‌گذاری شده، بهسازی و نوسازی شد. در این ارتباط، براساس عملکرد اعتبارات مصوب طرح کمک‌های فنی و اعتباری بهسازی نانوایی‌ها (عملکرد تسهیلات)، در سال ۱۳۹۱، از محل اعتبارات مصوب سال ۱۳۹۰، حدود ۲۱۶۰ واحد نانوایی از تسهیلات پرداختی (به عاملیت بانک کشاورزی) استفاده کرده‌اند. این در حالی است که تا پایان آذر ماه سال ۱۳۹۵، تعداد ۳۰۴ واحد نانوایی از تسهیلات پرداختی (به عاملیت بانک کشاورزی) استفاده کرده‌اند.

توضیح اینکه از سال ۱۳۸۴ لغایت سال ۱۳۹۰، حدود ۱۴۸۹۶ واحد نانوایی از تسهیلات پرداختی (به عاملیت بانک‌های تجارت و کشاورزی) استفاده کرده‌اند. به این ترتیب، براساس عملکرد تسهیلات بهسازی و نوسازی نانوایی‌ها از سال ۱۳۸۴ تا پایان سال ۱۳۹۴، جمعاً به ۱۷۵۰۷واحد نانوایی و تا پایان آذر ماه سال ۱۳۹۵، جمعاً به ۱۷۸۱۱ واحد نانوایی در سراسر کشور تسهیلات پرداخت شده است. این در حالی است که پس از آن و در سال ۱۳۹۶، علی رغم تصویب ۱۰ میلیارد ریال (ردیف ۱۳۰۵۰۲۴۰۱۴ موضوع کمک‌های فنی و اعتباری بهسازی نانوایی‌ها) در بودجه سال ۱۳۹۶ کل کشور، هیچ اعتباری از سوی سازمان برنامه و بودجه کشور، به این مهم، اختصاص داده نشده است.

امکانات و تأسیسات نگهداری و ذخیره سازی کالاها

در پایان سال ۱۳۹۶، کل ظرفیت نگهداری و ذخیره‌سازی کالاهای مورد عمل شرکت بازرگانی دولتی ایران، چه در بخش دولتی و چه در بخش خصوصی، نزدیک به ۲۰,۸ میلیون تن بوده است که سهم بخش دولتی ۳۵ درصد (۷,۳ میلیون تن) و سهم بخش خصوصی ۶۵ درصد (۱۳,۵میلیون تن) بوده است.

از نظر نوع امکانات و تأسیسات نگهداری و ذخیره‌سازی، در پایان سال ۱۳۹۶ بیشترین ظرفیت با ۱۹,۸ میلیون تن به سیلو و انبار ذخیره گندم، در هر دو بخش دولتی و خصوصی اختصاص داشته است و حدود یک میلیون تن ظرفیت دیگر نیز به سردخانه (با ۶۲ هزار تن ظرفیت)، به انبار ذخیره سایر کالاهای مورد عمل شرکت به جز گندم (با ۶۸۹ هزار تن ظرفیت) و به مخزن روغن خام (با ۲۶۱ هزار تن ظرفیت) صرفاً در بخش دولتی، اختصاص داشته است.

تعداد و ظرفیت امکانات و تأسیسات نگهداری و ذخیره سازی کالاهای مورد عمل

شرکت بازرگانی دولتی ایران در پایان سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶

جدول شماره ۱۰-۸ ((واحد : هزار تن))

نوع امکانات و تأسیسات نگهداری و ذخیره سازی		در پایان اسفند ماه ۱۳۹۵		در پایان اسفند ماه ۱۳۹۶	
		تعداد	ظرفیت	تعداد	ظرفیت
بخش دولتی	سیلوی گندم (بتنی و فلزی)	۸۷	۳۰۹۵	۸۸	۳۱۴۵
	انبار ذخیره گندم (۷۰ واحد مکانیزه, سرپوشیده معمولی و نیمه مکانیزه و ۱۷ واحد انبار روباز چادری)	۸۷	۳۱۱۸	۸۷	۳۱۳۸
	سردخانه	۵	۶۰,۸	۷	۶۲
	انبار ذخیره سایر کالاها (قند و شکر, برنج و ...)	۱۰۷	۶۸۵,۲	۱۰۷	۶۷۹
	مخزن روغن *	۸۲	۲۶۱	۸۲	۲۶۱
	جمع	۳۶۸	۷۲۲۰	۳۷۱	۷۲۸۵
بخش خصوصی	سیلوی گندم (بتنی و فلزی)	۲۸۲	۷۷۷۳	۳۲۴	۹۴۶۳
	انبار ذخیره گندم (۲۲۱ واحد انبار مکانیزه, انبارسرپوشیده معمولی و نیمه مکانیزه و ۲۲ واحد انبار روباز چادری)	۲۴۳	۳۸۷۳	۲۵۰	۴۰۳۸
	جمع	۵۲۵	۱۱۶۴۶	۵۷۴	۱۳۵۰۱

*- از ۸۲ مخزن در اختیار شرکت بازرگانی دولتی ایران، یک سایت شامل ۲۲ مخزن به ظرفیت ۶۰ هزار تن تحت مالکیت شرکت و مابقی به صورت استیجاری است.